

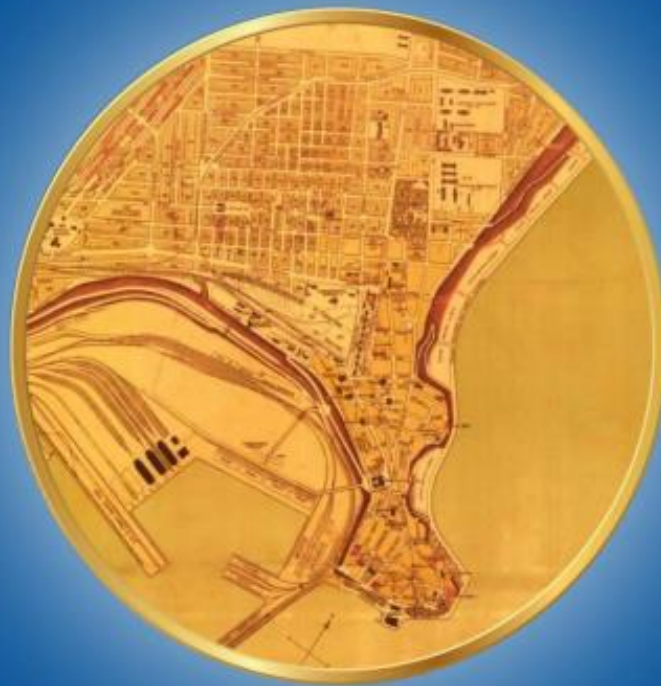

Proiect finanțat de
Primăria Municipiului Constanța

Sorin Marcel COLESNIUC
Lavinia DUMITRAȘCU
Mariana COJOC

Gabriel Mircea TALMAȚCHI
Cristina TALMAȚCHI
Costin SCURTU

CONSTANȚA - ISTORIE, VECINĂTATE, MULTICULTURALITATE

Sorin Marcel COLESNIUC

Lavinia DUMITRAȘCU

Mariana COJOC

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Cristina TALMAȚCHI

Costin SCURTU

(COORDONATORI)

CONSTANȚA – ISTORIE, VECINĂTATE, MULTICULTURALITATE

Comunicări științifice susținute în cadrul simpoziunilor:
DE LA SIMBOL LA SEMN / FROM SYMBOLS TO SIGN;
CONEXIUNI CULTURALE, ECONOMICE ȘI MONETARE ÎN
ANTICHITATE ȘI EVUL MEDIU; CONSTANȚA ȘI LUMEA
ROMÂNEASCĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ;
REPERE FUNDAMENTALE ÎN EVOLUȚIA CONSTITUȚIONALĂ
A ROMÂNIEI (1923 – 2003); 145 DE ANI DE ISTORIE MILITARĂ
ȘI ADMINISTRAȚIE ROMÂNEASCĂ ÎN DOBROGEA

Editura MEGA
Cluj-Napoca, 2023

Proiect cultural finanțat de Primăria Municipiului Constanța
și implementat de Asociația *SINE QUA NON*

www.primaria-constanta.ro

<https://sinequanon.ro>

Proiect de interes general finanțat din fonduri nerambursabile

Tehnoredactare:
Tiberiu ASANACHE
Ioan Dorel RADU

*Responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate
în acest volum aparține în exclusivitate autorilor*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Constanța - istorie, vecinătate, multiculturalitate : comunicări științifice susținute în cadrul simpoziunilor - De la simbol la semn = From symbols to sign, Conexiuni culturale, economice și monetare în antichitate și evul mediu, Constanța și lumea românească modernă și contemporană, Repere fundamentale în evoluția constituțională a României (1923-2003), 145 de ani de istorie militară și administrație românească în Dobrogea / coord.: Sorin Marcel Colesniuc, Gabriel Mircea Talmațchi, Lavinia Dumitrașcu, - Cluj-Napoca : Mega, 2023
Conține bibliografie
ISBN 978-606-020-695-8

I. Colesniuc, Sorin Marcel (coord.)
II. Talmațchi, Gabriel (coord.)
III. Dumitrașcu, Lavinia (coord.)

94

Editura Mega | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	13
---------------------	----

CAPITOLUL I DE LA SIMBOL LA SEMN FROM SIMBOLS TO SIGN

Iharka SZÜCS-CSILLIK, Gheorghe LAZAROVICI, Zoia MAXIM, Fürtike SZÜCS-CSILLIK COMUNICARE PRIN SIMBOLURI SACRE ÎN CULTURILE NEOLITICE DIN CENTRUL ȘI SUD-ESTUL EUROPEI.....	25
Cornelia-Magda LAZAROVICI SEMNE ȘI SIMBOLURI PE IDOLII ANTROPOMORFI DIN AȘEZAREA CUCUTENI A3 DE LA SCÂNTEIA.....	45
Gheorghe LAZAROVICI, Diana Liana GAVRILĂ, Gheorghe GAVRILĂ NOI SEMNE RUPESTRE ÎN MUNȚII BUZĂULUL.....	59
Silviu GRIDAN, Olimpia-Mary GRIDAN CARACTERUL CREȘTIN AL HEXAGRAMEI DIN COMPLEXUL CREȘTIN ORTODOX RUPESTRU DE LA ȘINCA VECHĂ (JUD. BRAȘOV).....	77
Silvia IOSIF, Liviu IOSIF SEMNE DESPRE OIERITUL DE PE MUNTELE TEASC - BORSEC.....	101

Cosmin-Dan POPESCU IMAGINEA TURCILOR ȘI TĂTARILOR ÎN PICTURA ISTORICĂ ROMÂNEASCĂ.....	519
Lidia PRISAC MARGINALII ȘI LUMEA INTERLOPĂ ÎN CHIȘINĂUL INTERBELIC.....	531
Ion Valer XENOFONTOV EPOPEEA UNEI CLĂDIRI: CĂMINUL DE UCENICI DIN CHIȘINĂU.....	539
Cristina SEITZ PROCESUL HALLIER REFLECTAT ÎN PAGINILE „GAZETEI TRANSILVANIEI”.....	551
Radu VERGATTI BUNICUL MEU, APOSTOL CULEA, ȘI DOBROGEA.....	561
Cristina-Iulia GÎLĂ PROFESORI DE MARCĂ AI ȘCOLII NORMALE DIN CONSTANȚA.....	577
Doina ANGHEL RESTITUIRI BIOGRAFICE: GENERAL DE BRIGADĂ GHEORGHE SĂNĂTESCU, COMANDANT AL BATALIONULUI 5 VÂNĂTORI CONSTANȚA.....	589
Anatol PETRENCU MUSTAFA KEMAL ATATÜRK – CREATORUL TURCIEI MODERNE (CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 100 DE ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII TURCIA, 1923-2023).....	601

CAPITOLUL IV

REPERE FUNDAMENTALE ÎN EVOLUȚIA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI (1923-2003)

Ion MILITARU ISTORIE ȘI DISTOPIE (LUMEA ROMÂNEASCĂ LA ÎNCEPUTURILE SECOLULUI XIX).....	611
Sorin Liviu DAMEAN REGELE FERDINAND I AL ROMÂNIEI ȘI EXERCITAREA PUTERILOR CONSTITUȚIONALE.....	627

EPOPEEA UNEI CLĂDIRI: CĂMINUL DE UCENICI DIN CHIȘINĂU

Conf. univ. dr. Ion Valer XENOFONTOV

Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

Cuvinte cheie: arhitectură civilă, Căminul de Ucenici, Chișinău, Basarabia, România întregită, perioada interbelică.

Keywords: civil architecture, Apprentice Dormitory, Chisinau, Bessarabia, the Great Romania, interwar period.

Rezumat: În baza documentelor de arhivă se abordează contextul general al dezvoltării arhitecturii în capitala Basarabiei interbelice. Se face o prezentare a stilurilor arhitecturale. Se prezintă un studiu de caz, cel al edificării Căminului de Ucenici din Chișinău. În construcția acestei clădiri de utilitate socială, ce viza, în primul rând, meseriași, au fost implicate mai multe autorități din Chișinău și de la București. S-a analizat planul de construcție, devizul de cheltuieli, termenul de executare a lucrării, personalul implicat în edificarea Căminului de Ucenici. În studiu, sunt vizate și problemele birocratice generate de construcția edificiului.

Abstract: On the basis of archival documents, the general context of the development of architecture in the interwar capital of Bessarabia is approached. A presentation of architectural styles is made. A case study is presented, that of the building of the Apprentice Dormitory in Chisinau. Several authorities from Chisinau and Bucharest were involved in the construction of this socially useful building, which was primarily aimed at craftsmen. The construction plan, the cost estimate, the time frame for the execution of the work, the staff involved in the construction of the Apprentices' Hostel were analysed. The study also covered the bureaucratic problems generated by the construction of the building.

Problema creării unei arhitecturi de stat nu a fost una prioritară în anii 1920 în România. A existat o neconcordanță de esență birocratică. Așa cum menționa G.M. Cantacuzino, „Fiecare minister, fiecare lucrare publică purta pecetea unei persoane, dar niciodată aceea a statului. Fiecare reprezenta o experiență făcută de unul singur cu preocuparea diferențierii, mărturisind

excese fie de temperament, fie de personalitate. Identificarea orașelor noastre în spiritul civic era tot atât de absent ca și statul”.¹ Criza economică mondială de la sfârșitul anilor 1920-începutul anilor 1930, redirecționarea priorităților statului român, a avut un efect negativ asupra investițiilor în domeniul arhitecturii din municipiul Chișinău. În anii 1930, se vorbea despre faptul că urbele nu constituiau doar conglomerate de locuințe, ci includeau și sediile organelor de stat. Acestea trebuiau să îndeplinească, pe lângă funcții practice, și funcții morale, semnalând, astfel, autoritatea și prestigiul statului.²

Planurile urbanistice ale Chișinăului interbelic, al celui de-al doilea oraș ca mărime, după numărul populației, al României întregite, reflectau viziuni marcate, în mod special, de dezvoltarea sectorială și mai puțin de cea a unei perspective mari și de durată. S-a mizat mai mult pe menținerea situației existente decât pe cea de modernizare totală a urbei. În construcțiile majore ale urbei, cu largi implicații financiare, au fost cooptați în mare măsură arhitecți de la București și mai puțin cei de la Chișinău. Arhitectura orașului Chișinău a fost marcată de stilurile *neoromânesc*, al *romantismului național*, numit și cel *brâncovenesc*, *modernismului*, *Art Nouveau*. Palatul Cultural din Chișinău, ce urma să marcheze apogeul politicilor culturale din Basarabia, a fost un proiect nefinalizat, cu meandre ale schimbării funcțiilor sociale. Spre deosebire de perioada anterioară, în care Chișinăul a avut un arhitect-simbol – Alexandru Bernardazzi –, în intervalul dintre cele două războaie mondiale, capitala Basarabiei nu a fost puternic marcată de prezența unui arhitect cu o viziune profesională de ansamblu.

În continuare, vom aborda subiectul edificării Căminului de Ucenici din Chișinău, edificiu ce avea un scop de utilitate socială, vizând, în primul rând, meseriașii din Chișinău. Ministerul Muncii, Cooperățiunii și Asigurărilor Sociale a cheltuit o sumă foarte importantă pentru construcție, pentru instalațiile și amenajările respective.³

La 13 martie 1929, inspectorului A. Antohiade i-au fost remise adresele antreprenorilor de construcție din Chișinău, recomandate de Primăria municipiului, pentru a concura la licitația construcției Căminului de Ucenici. Se solicita antreprenorilor respectivi să transmită liste de lucrări similare executate până la data respectivă, precum și certificatele de la instituții pentru care au executat construcții.⁴ Prin hotărârea Delegației Permanente a Municipiului Chișinău din 24 iulie 1929, au fost aprobate planurile emise de Ministerul

¹ G. M. Cantacuzino, *Arhitectura românească după restaurație*. În: *Revista Fundațiilor Regale*, VII, nr. 6, 1940, p. 740-741.

² *Ibidem*, p. 742.

³ Arhivele Naționale ale României (în continuare, A.N.R.), fond Ministerul Muncii (1923-1942), dos. 192/1929, f. 12.

⁴ *Ibidem*, f. 1.

Muncii pentru construcția Căminului de Ucenici, amplasat pe str. Ștefan cel Mare, colț cu str. Alexandra Sturdza, fără a scuti construcția de taxele comunale de 2 929 lei.⁵ Ministerul insista, însă, pe scutirea de taxe, argumentând că „acest Cămin va adăposti în primul rând pe ucenicii din localitate și având în vedere interesul social și național”.⁶

Potrivit autorizației, acoperișul urma să fie învelit cu material incombustibil, la fel și scările între etaje, planșeurile la intrările cu scări trebuiau să fie construite din același fel de material. Construcția trebuia începută după delimitarea liniei de față de către inginerul hotarnic comunal. Molozul rezultat din construcție trebuia transportat la locuri special destinate, fiind interzisă cu desăvârșire depozitarea acestuia pe trotuar. La fel, lucrările de zidărie în intervalul 1 noiembrie-15 februarie erau interzise.⁷ Pentru supravegherea lucrărilor de executare a Căminului de Ucenici din Chișinău a fost numit arhitectul Jean Constantinescu. S. Niculescu, diplomat al Politehnicii din București, inginer de studii la Direcțiunea Generală de Poduri al Ministerului Lucrărilor Publice, a înaintat două serii de planuri referitoare la planșeuri, stâlpi, grinzi etc. din beton armat, ce urmau să fie executate la construcția Căminului de Ucenici.⁸ Se solicita ca tâmplăria de la Căminul de Ucenici să se realizeze cu două rânduri de cercevele cu deschidere interioară. În locurile unde tocurile erau mai late decât zidăria se cerea fixarea unui pervaz împrejurul tocului aplicat pe tencuială și toc.⁹

La 24 aprilie 1929, în localul Primăriei municipiului Chișinău a avut loc licitația publică, la care s-au prezentat 11 întreprinderi, dintre care două, neavând garanție legală, au fost respinse. Din cele nouă oferte prezentate legal, cea mai avantajoasă a fost apreciată a fi întreprinderea administrată de inginerul Flaviu Dem. Baldovin din București (str. Suter, nr. 17). Aceasta s-a oferit să execute lucrarea cu un rabat de 25,50%, asupra căreia Comisia a declarat adjudecarea provizorie pentru lucrările de construcție a localului Căminului de Ucenici din Chișinău.¹⁰ De menționat faptul că, între anii 1925-1929, Flaviu Dem. Baldovin a executat construcția Institutului Experimental de Cultura Tutunului Băneasa (în valoare de 20 mil. lei), precum și Depozitul (din beton armat) de Fermentare a Tutunului RMS Florești, județul Soroca (pentru suma de 12 mil. lei).

La solicitarea inginerului Flaviu Dem. Baldovin, au fost aprobate următoarele lucrări la Căminul de Ucenici: 1) în locul tuburilor de bazalt prevăzute în deviz, pentru executarea coșului caloriferului, să se întrebuițeze, de la subsol până la

⁵ *Ibidem*, f. 13.

⁶ *Ibidem*, f. 14.

⁷ *Ibidem*, f. 17-17v.

⁸ *Ibidem*, f. 27-35.

⁹ *Ibidem*, f. 36.

etaj, cărămidă specială „Klinker”, iar de la etaj până peste învelitoare tuburi de beton turnate pe loc; 2) la coșurile de la bucătărie și de la spălătorie, în loc de olane obișnuite, cum era prevăzut în deviz, să se întrebuițeze olane de 15 cm diametrul cu grosimea peretelui de 2 cm, cu prețul de 60 lei pe metru linear.¹¹ Pentru lucrările la canalurile de zidărie și beton armat pentru conductele de calorifer a fost aprobată suma de 9 400 lei. Executarea canalurilor de zidărie pentru instalația de calorifer au fost efectuată potrivit planurilor remise de Firma „E. Wolff”.¹²

Cu ocazia inspecției făcute de consilierul arhitect C. Dobrescu, în octombrie 1929, la șantierul construcției Căminului de Ucenici, s-au modificat execuțiile planului: coșul de calorifer, zidăria de parter între bucătărie și oficiu, spargerea zidăriei pentru amenajarea unei uși între clasă și parter, executarea, între vestibule și antreul principal, a unui geamlâc de 2/3,5 m, introducerea la closete în parter și etaj a câte unei ferestre de cca. 0,7/1,5 m, zidăria de la etajul I, frontul principal de 7 m lungime s-a executat de 32,5 cm grosime în loc de 21,5 cm. Balconul s-a executat cu lărgimea de 65 cm în loc de 25 cm, iar parapetul a fost executat în beton armat cu grosimea de 12 cm. Prețul tuturor modificărilor solicitate s-a ridicat la suma de 35 512 lei. Asupra devizului estimativ s-a revenit în ianuarie 1930, atunci când s-au menționat lucrări suplimentare strict necesare executate la Căminul de Ucenici: mărirea subsolului, casei cazanelor, ridicarea zidăriei casei scării secundare, executarea a trei camere în pod pentru servitori, mărirea cantității betonului armat prin calculele specialistului, îngroșarea zidăriei la sufragerie de 11x11 m, făcându-se zidărie la parter și etaj de la 0,42 m la 0,56 m și la fațada principală parte și etaj de la 0,56 m la 0,70 m pentru așezarea coloanelor.¹³ Drept urmare, Consiliul de Administrație al Fondului Căminelor a aprobat executarea lucrărilor de completare a construcției Căminului de Ucenici, în valoare totală de 936 178 lei.¹⁴ Inginerul Flaviu Dem. Baldovin informa autoritățile că a reluat lucrările de la 1 martie 1930 (acestea fiind stopate pentru perioada rece a anului calendaristic). Constata, însă, că alte antreprize lucrau la instalațiile interioare (calorifer și apă) și nu putea executa lucrări de tencuială decât după ce toate instalațiile erau terminate. Atenționa asupra faptului că instalația luminii electrice nici n-a început, ceea ce tergiversa terminarea întregii lucrări. „De aceea rugăm să dispuneți accelerarea lucrărilor de instalații efectuate de celelalte antreprize, pentru ca întârzierea lucrării să nu fie prea importantă ceea ce desigur nu e nici în interesul Administrației și nici al nostru pentru mărirea cheltuielilor noastre generale”.¹⁵

¹¹ *Ibidem*, f. 39-40.

¹² *Ibidem*, f. 52-54.

¹³ *Ibidem*, f. 55-69.

¹⁴ *Ibidem*, f. 69.

¹⁵ *Ibidem*, f. 63.

O inspecție făcută la șantierul Căminului de Ucenici de consilierii arhitecți C. Dobrescu și I. Constantinescu, în mai 1930, au recunoscut necesitatea executării unor lucrări neprevăzute în deviz, estimate la suma de 215 800 (inginerul Flaviu Dem. Baldovin solicitase suma de 315 920 lei). Au fost executate următoarele lucrări suplimentare: învelitul cu tablă galvanizată în jurul coșurilor (32 m²), învelitoare cu tablă galvanizată în jurul lucarnelor (230 m), vopsitul cu ulei de in la ferestre, măsurat de trei ori, suprafața golului zidăriei (480 m²), vopsitul cu ulei de in la streășină în culoare maro (300 m²), geamuri semiduble așezate la ferestre (220 m²), beton simplu în subsol fără scliviseală la calorifer și rezervor de păcură de 10 cm grosime (56 m²), zugrăvitul fațadei cu hună (1060 m²), executarea safelor și a formelor în ipsos profilat în sala de mese (180 m²). Aceste lucrări și plata lor a fost aprobată de autorități, la 1 iunie 1930.¹⁶

Termenul de finalizare a lucrărilor a fost prelungit de la 15 mai 1930 la 1 august 1930. Antreprenorul a anunțat autoritățile, încă în iulie, că a finalizat lucrările. La 9 august 1930, inginerul Flaviu Dem. Baldovin informa Bucureștiul că edificarea Căminului de Ucenici este complet terminată și poate fi recepționată. Ruga fixarea zilei de recepție să fie între 10–16 august, deoarece tergiversarea acelei acțiuni îi provocau cheltuieli suplimentare (pază, blocaj de garanție etc.). Într-o altă scrisoare, din 3 septembrie 1930, antreprenorul nota că „din cauze care nu ne privesc această recepție nu s-a putut efectua și se pare că va întârzia și după 20 septembrie crt.” Drept urmare, s-au fixat următoarele condiții: „Credem deci că este echitabil a se stabili că dacă la data de 20 septembrie crt. recepția nu va putea face, să considerăm că lucrările sunt luate în primire de Dvs. și deci noi să putem ridica funcționarul ce-l avem acolo și care ne costă 8 000 lei pe lună. De asemenea, vă rugăm a ne restituit garanția contractuală în efecte depusă la Dvs., întrucât nouă ni s-a reținut prin situații generale de întreținere și mai avem încă o sumă importantă de primit în contul acelor lucrări”.¹⁷ Recepția lucrărilor a fost fixată pentru ziua de 1 octombrie. Inginerul Flaviu Dem. Baldovin l-a delegat pe arhitectul I. Pisser să semneze actele referitoare la recepție. La operația de luare în primire a lucrărilor participa și antrepriza de încălziri centrale „E. Wolff” și cea de instalații sanitare și electrice executate de antrepriza „S.I. Bernacki & Co”.

Comisia de recepție a dispus ca până la 15 octombrie 1930, antrepriza Flaviu Dem. Baldovin să execute la Căminul de Ucenici și la cantina muncitorească din Chișinău o serie de lucrări prevăzute în procesul-verbal de recepție provizorie: 1) frecarea mozaicului la WC, culoare, baie, bucătărie etc., scările principale și secundare din nou; 2) revizuirea tâmplăriei de uși și ferestre, ușile care erau strâmbe urmau să fie îndreptate și să se pună mânere de alamă sau nichelate la toate ferestrele triple pe cercevea de jos, iar la supra-lumini butoane; 3) lanțuri

¹⁶ *Ibidem*, ff. 70-72.

¹⁷ *Ibidem*, f. 77-79.

de alamă la ventilatoare cu capete de porțelan. Comisia era de părerea ca să se plătească, câte 400 lei de bucata pentru fiecare ventilație, ele nefiind prevăzute în deviz, adică 17 bucăți în valoare de 6 800 lei; 4) parchetele fiind de calitate inferioară (în loc de clasa I era de clasa a II-a), se va scade prețul de 25 lei m², mai puțin decât se prevedea în devizul inițial. Unele parchete nefiind perfect curățate se atrăgea atenția de a înlătura impuritățile; 5) să se facă un tavan de scânduri, fățuite de asupra intrării la camerele servitorilor, pentru a nu se vedea învelitoarea și ca servitorii să nu aibă acces în pod. Suprafața tavanului, inclusiv vopsitul în ulei, era de 16 m² cu 200 lei, fiind prevăzută o sumă de 3 600 lei.¹⁸

Pentru deschiderea Căminului era necesară construirea unei plite în bucătărie. A existat o singură ofertă, de la Fabrica de Cărămizi „Bronhfman”. Oferta a fost înaintată Ministerului Muncii la 2 decembrie 1930. S-au prezentat câțiva lucrători din localitate, care au dorit să construiască plita din materialul produs la București, deoarece la Chișinău nu se găseau „toate spețele necesare”.¹⁹

La 30 ianuarie 1931, Al. Bulat, directorul Căminului de Ucenici, raporta autorităților că în camera destinată pentru dormitorul II „s-au corogit podelele-parchet, umflându-se în sus la o înălțime de 20-25 cm, făcând prin aceasta imposibilă deschiderea ușii de intrare în această cameră. O altă umflătură are loc sub ușa de comunicație între dormitorul mare și cel mic spre balcon, ușa s-a strâmbat și nu poate fi deschisă. Deformarea aceasta a apărut treptat și încă nu suntem siguri de încetarea creșterii ei; nu cunoaștem nici cauzele din care s-a produs. A doua chestiune este: în dosul clădirii în curte la un metru depărtare de la perete în timpul ultimei ploii s-a surpat șanțul canalizării, lăsând o adâncime de un metru cu lungimea egală peretelui din dos. La prima posibilitate am astupat șanțul. În consecință însă pe asfaltul întins între pereți și acest șanț am observat patru crăpături pe locurile unde canalizarea se introduce sub clădire. În urma celor expuse suntem de părerea că firma în cauză să însărcineze pe cineva cu cercetarea situației în fața locului pentru a vedea dacă împrejurările nu ne pregătesc și alte surprize”.²⁰

O comisie a Ministerului Muncii, Cooperațiunii și Asigurărilor Sociale, instituită la 10 februarie 1931, a vizitat Căminul de Ucenici din Chișinău, împreună cu inginerul D. Stefanov, industrial, și vicepreședinte în Comitetul Căminului și a constatat: „*corogirea* parchetului la etaj, o cameră și pragul și la parter: o cameră și pragul pe o înălțime de 20-30 cm; crăparea bordurii de asfalt din dosul clădirii, provocate de surparea pământului asupra canalelor și câte o crăpătură de 2 mm în zidurile exterioare, în dreapta și în stânga intrării principale, până la înălțimea de 1,5-2 m și în zidul de nord, până la înălțimea

¹⁸ *Ibidem*, f. 88-88v, 91.

¹⁹ *Ibidem*, f. 102.

²⁰ *Ibidem*, f. 95.

de 2-2,5 m². Nu s-a stabilit dacă aceste crăpături erau numai din tencuială sau și în zid. Tencuiala era căzută la balustrada scării principale pe partea dreaptă. Ferestrele și ușile nu se puteau închide și, din cauza aceasta, în timp de viscol, zăpada pătrunde între ele, precum și în camere. În urma furtunii din 3 martie 1931, au fost smulse și sfărâmate de pe acoperiș 30-35 de țigle și au fost sparte șase ochiuri de geam. Se solicita intervenția Firmei „Baldovin”, pentru a lua măsurile necesare.²¹

La 10 februarie 1931, antreprenorul Baldovin a adresat o scrisoare Ministerului Muncii, în care nota că a luat cunoștință de referatul privitor la Căminul de la Chișinău. din care a dedus că era vorba de mici și neînsemnate avarii produse ulterior și care intrau în categoria lucrărilor de întreținere obișnuită. Drept urmare, se concluziona: „Așteptăm în orice caz un referat al unei persoane tehnice a Dvs. care să constate la fața locului situația reală și neexagerată”.²²

Administrația Căminului de Ucenici raporta autorităților, în vara anului 1931, că are nevoie de o pivniță pentru păstrarea murăturilor și zarzavaturilor de iarnă, precum și de un hambar pentru lemne și unelte, construit deasupra pivniței. Din hambare urma să se despartă o cameră de 3 m lungime, pentru instalarea unui mic atelier, unde mecanicul Căminului ar putea executa diferite lucrări mici, necesare în gospodărie, precum și reparații ce-i vor intra în putere. O altă destinație a atelierului constă în faptul că ucenicii, când vor avea timp disponibil, să aibă posibilitatea de-a pregăti material propriu diferitelor lucruri pentru vânzare. Câștigul îi va încuraja, le va da încredere în puterile lor și îi va ține legați de Cămin, scutindu-i de plimbările inutile pe străzile orașului. Încăperea urma să aibă 15 m lungime și 5 m lățime. Înălțimea pivniței, din subsol la hambar, era de 2,5 m. Înălțimea hambarului – 3 m. Pentru aceasta clădire era preconizată suma de 300 000 lei.²³

La 12 august 1931, Căminul de Ucenici solicita delegarea unui inginer al Ministerului, ce urma să alcătuiască devizul pentru lucrări absolut necesare Căminului: îndreptarea parchetului, împrejmuirea localului, construirea unui magazii de lemn.²⁴

Consiliul de Administrație a Fondului Căminelor de Ucenici i-a delegat pe consilierii- arhitecți Toma Dumitrescu, C.D. Dobrescu, I. Mirescu să participe, la 5 noiembrie 1931, la recepția definitivă a lucrărilor de construcție executate de inginerul Flaviu Deb. Baldovin la Căminul de Ucenici din Chișinău. În același scop, a fost delegat și arhitectul P.H. Ionescu de la Ministerul Muncii.

²¹ *Ibidem*, f. 96-96v.

²² *Ibidem*, f. 98.

²³ *Ibidem*, f. 105.

²⁴ *Ibidem*, f. 104-105.

Procedându-se la examinarea construcției, Comisia a constatat că unele lucrări nu sunt executate în bune condiții, din care motive cerea antreprizei să refacă și să completeze următoarele: refacerea zugrăvelii la fațadă, pentru a se obține aceeași tonalitate peste tot; revizuirea tâmplăriei ușilor și ferestrelor, făcându-se toate reparațiile necesare la lemnărie; fierăria de închidere și deschidere; montarea de butoni la ferestre, pentru a împiedica spargerea geamurilor, totul pentru a funcționa în bune condiții; scoaterea și reazarea parchetului acolo unde era denivelat, pentru a obține același nivel peste tot; refacerea și frecarea până la curățirea completă a soclului la fațadă și parapetele scăriilor de intrare, din ciment, deoarece nu au fost ferecate suficient; revizuirea peste tot a acoperișului, jgheaburilor și burlanelor, pentru a preîntâmpina scurgerile de ploaie pe ziduri și în pod, după cum s-a constatat în câteva locuri. La terminarea completă a acestor lucrări, Ministerul urma să facă recepționarea lor definitivă.²⁵

Pentru remedierea celor semnalate, antrepriza ing. Flaviu Dem. Baldovin l-a trimis la fața locului pe arhitectul I. Pisser, însoțit de o echipă de lucrători, care a început să facă reparațiile necesare. Totodată, se menționa că o parte din defecțiuni țineau de modul necorespunzător de îngrijire și de întreținere a clădirii de către cei care au ocupat-o. Astfel, la demontarea parchetului de la etajul I, s-a constatat un strat de apă care făcuse ca parchetul să se umfle și să se deniveleze. S-a depistat faptul că administrația localului obișnuia să spele parchetul cu apă, ceea ce a provocat infiltrarea apei sub parchet. Sistemele de închidere ale unor uși au fost demontate și schimbate de la o ușă la alta. Atunci când se pierdea o cheie, în loc să se confecționeze alta, administrația clădirii schimba broasca de la o altă ușă din subsol. Schimbarea să făcea în mod rudimentar, ceea ce explică de ce la recepție s-au găsit multe uși care nu se închideau bine. Au fost înlocuite 15 chei și șase broaște și drucăre.²⁶

Prin dispoziție ierarhică, directorul Căminului de Ucenici din Chișinău a fost atenționat că localul trebuie să fie bine îngrijit și ținut în permanență în cea mai perfectă stare de curățenie, deoarece Ministerul a cheltuit sume importante cu construirea lui. Parchetul trebuia să se spele cu sârmă specială de parchet sau să se șteargă bine cu benzină, și nu cu apă. Atunci când parchetul nu era prea murdar, trebuia dat cu ceară. Și inspectorul general A. Antoniadi era atenționat că trebuie să se intereseze de felul cum este întreținut localul Căminului de Ucenici și să atragă atenția directorului că, în permanență, căminul trebuie să fie întreținut în cea mai perfectă stare de curățenie, să-i explice felul în care se face curățenia.²⁷

²⁵ *Ibidem*, f. 109-112v.

²⁶ *Ibidem*, f. 121.

²⁷ *Ibidem*, f. 114-115.

La 20 decembrie 1931, ora 09:00, a fost organizată o nouă recepție, definitivă, a lucrărilor de construcție executate la Căminul de Ucenici din Chișinău. Au participat consilierii arhitect C.D. Dobrescu și Al Sofronie, membri ai Consiliului de Administrație a Fondului Căminelor de Ucenici, Petre H. Ionescu - arhitectul Ministerului, A. Antoniadi - inspector-central de Chișinău, de față fiind și directorul Căminului. Antrepriza Ing. Flaviu Baldovin a fost reprezentată de delegatul său, arhitect I. Pisser. Comisia a constatat că toate lucrările de reparație s-au efectuat întocmai, a declarat că lucrările recepționate erau definitive și se propunea eliberarea garanției de întreținere.²⁸

Astfel, s-a finalizat epopoea edificării unei instituții sociale în care au fost implicate autorități centrale, locale și întreprinzători. S-au redat atitudini vizavi de un obiectiv social atât din partea celor care l-au construit, dar și a celor care l-au coabitat.

SURSE ICONOGRAFICE

Anexa 1.

Planul (fațada) Căminului de Ucenici aprobat de Primăria Mun. Chișinău, 1929. Sursă: Arhivele Naționale ale României, F. Ministerul Muncii, 1923–1942, d. 192/1929, f. 19

Anexa 2.

Căminul de Ucenici din Chișinău.

Sursă: *Enciclopedia României*, vol. I /coord. Dimitrie Gusti, vol. I: Statul, București, Imprimeria Națională, 1938, vol. I, p. 601

PROCESUL HALLIER REFLECTAT ÎN PAGINILE „GAZETEI TRANSILVANIEI”

Cristina SEITZ

Muzeograf Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov

Cuvinte cheie: Gazeta Transilvaniei, procesul Hallier, modernizarea portului Constanța

Keywords: Transylvania Gazette, the Hallier process, the modernization of the port Constanța

Rezumat: În perioada 20 ianuarie/1 februarie-1/14 aprilie 1900 „Gazeta Transilvaniei” din Brașov a prezentat pe larg, în paginile sale, procesul intentat de Firma Hallier statului român pe tema construirii și modernizării portului Constanța.

Abstract: Between January 20, 1900/February 1st, 1900 – April 1st, 1900/April 14, 1900, the newspaper “Gazeta Transilvaniei” from Brașov presented extensively in its pages the lawsuit filed by the Hallier Company against the Romanian state on the topic of the construction and modernization of the port Constanța.

Devenită oficial parte a României acum 145 de ani, în urma Războiului de Independență (1877-1878), Dobrogea, în cadrul procesului de modernizare a regiunii, a cunoscut schimbări constante în ceea ce privește rețeaua căilor de comunicație. Construirea podului peste Dunăre „Carol I”, azi „Anghel Saligny”, (1890-1895), și a căii ferate București-Constanța au fost urmate de realizarea unui port modern la Constanța, viitoare principală poartă maritimă a României. Comerțul de tranzit se realiza prin portul Constanța, ce avea la dispoziție un acvatoriu de cca. 4 ha, cu o adâncime de 5,25 m și un chei, construit din piatră și lemn, cu lungimea de 334 m.¹

¹ Valentin Ciorbea, *Portul Constanța de la antichitate la mileniul trei*, Constanța, Editura Europolis, 1994, p. 99.